

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik
minden héten egyszer
szombaton, egy íven.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: DEBRECEN, KOLLÉGIUM.
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Előfizetési ár:
félévre 30000 korona.
Egyes szám ára 1500 kor.

Dr. Baltazár Dezső püspök beszéde a kollégiumi tanév megnyitásakor.

Az elmúlt tanév sok nehézségei között mindig vigasztaló és biztató tudat volt nekünk, hogy kollégiumunk élén Méltóságod állott tántoríthatatlan hűségével a kollégium szellemi hagyományai iránt, a kollégium anyagi életében pedig becsületes és bölcs gondosságával, amelynél fogva lehetővé lett, hogy a kollégium számadásában a kiadások oldalán ne csak meddő adminisztratív tételek, hanem termékeny szellemi és anyagi szükségletek kielégítései is szerepeljenek.

A most kezdődő tanév még mindig sok nehézségek árnyait veti elénk; de ezeknek a nehézségeknek a leküzdése elé is bizodalommal megyünk. Mindenek felett az Istenben bízunk, aki nem engedte, hogy akár a távoli, akár a közeli időkben a sötétség hatalma kollégiumunk felett erőt vegyen; nem engedte, hogy elmerüljön kollégiumunk a súlyos anyagi bajok között, melyeknek ha nem is előidézője, de mindenesetre elősegítője az állam azzal a magatartásával, amelyre jellemző, hogy még a jogi kötelezettség teljesítése elől is elzárkózik; előidézői mindazok, akik a közelebbi nehéz időkben más intézmények létesítése és segítése körül szorgoskodtak, ahelyett, hogy a régi, kipróbált, teherálló és viharálló bástya omladékait építették volna.

Erről az oldalról a kollégiumnak jóformán csak a bírálat jutott. Az áldozat nélküli bírálat pedig a haszon nélkül való, könnyű lelkek dolga, azoké a szélüzött fellegeké, amelyekből se harmat, se eső nem támad. Még az ostort is szívesen elfogadjuk abból a kézből, amelyből áldozat mannája hull, de még a tanácsot se fogadjuk el, ha rejtett célja a világ előtt kétes világitásba állítani a kollégium jó hírnevét.

Azok, akik áldoztak adománnyal, munkával, fáradsággal, veszedelmekkel egész az életük kockára vetéséig, azok jöjjenek, bíráljanak, tanácsoljanak. Azok szerint, akik ebbe a kategóriába tartozóknak szeretjük tartani magunkat, a kollégium jelentős nevelési, jogi és gazdasági reformra szorul. Patriarchálissá s így szeretetben bensővé, az

ifjúságot is háztartási munkára kötelező és önkormányzati jogokra jogosító rendszerűvé, gazdálkodásban egyszerűvé és takarékoská kell tenni a kollégium életét. Ezt sürgetjük már régen, de keresztül is kell vinnünk lehető legrövidebb idő alatt.

Aztán áldozunk. Én elnöktársam Öméltóságával megyek, a példa zászlóját tartva, szívesen elől. Ez idénre tervezett amerikai útam is bizonyára fog Isten s a jó emberek segédelmével áldásos eredményt felmutatni, akárhogy próbálják is ennek megghiúsítása végett a rejtett sötét háttérből mozgatott öntudatlan, vagy öntudatos tényezők a kollégium hitelét befeketíteni.

A tanárok tanítsanak, a tanulók tanuljanak, a gyülekezetek és tehetős emberek áldozzanak. Ezekkel a tényezőkkel lett nagy és híres, ezekkel marad nagy és híres a debreceni kollégium hazánk és az Isten országa szolgálatában.

Bücsúzásul azt mondom, hogy szeressük egymást. Szeressük tanárok és tanítványok, kormányzók és kormányzottak egyaránt, mert csak a kölcsönös, egymást segítő szeretetből sarjadhat ki szebb, boldogabb jövő.

Tárca

Adatok a Kollégium belső történetéhez.

III.

A gyorsírás első nyomai a kollégiumban.

Azt írhatnám: az országban. Mert amint megjelent Magyarországon a gyorsírás *Gáti István* református pappal, Debrecenben vert leghamarabb gyökeret.

Gáti István debreceni diák volt, 1769-től. Már hallgató korában szenvedélyes szeretettel tanulmányozta a gyorsírás problémáját, amely praktikus fontosságánál fogva már az ókorban is foglalkoztatta az elméket, pl. Cicero írdeákját, Tiro-t (Notae Tironianae). Annyira vitte Gáti, hogy a debreceni papok beszédét hallás után le tudta írni.

Ennek a számnak az ára 3000 korona.

1820-ban jelent meg gyorsírási munkája. „A tachygraphia vagy szapora írás módja“. Hamar eljut ez Debrecenbe, eljuttatja és propagálja maga a szerző. Ime az a levele, amelyet *Sárvári Pál*-hoz intézett ebben az ügyben: (Dr. Tóth Emil városi tanácsnok tulajdonában.)

Tiszteletes Professor Úr:
Kedves Barátom Uram!

Én ezen Steganographiat, mint a Tachygraphia és Pasigraphia és Universalis Lingua talpkövet kikészítvén, ennek első könyvét, a Tachygraphiara nézve Pesten létembe kinyomattattam tavaly. De a tabellának metszése idevaló rector Vajai Imre által csak most készülvén el, közre nem bocsáthattam. Most hát küldök ezekből T. Barátom Uramhoz 6 nyomtatványt, olyan kérelemmel, hogy ezek közül egyet a Rhetoricaba, mást a Poeticaba, a több 4-et pedig valamely jó igyekezetű és író olyan szegény diák legényeknek, kik a mathesisi apróságoknak és subtilitásoknak felvételekre elég éles elmével bírnak, és a hasznos dolgoknak megtanulásoktól, azért, hogy ujságok, nem idegenkednek, azt az ígéretet tévén hozzá, hogy aki nekem ezen karakterekkel karátsonra a többek felett legtökéletesebben ír egy rendszerent való hosszúságú levelet, nálam 10, Tíz forintja lesz. Ezt megtanulván, a Pasigraphianak felével készen lesz. Igyekezünk boldogítani a világot és használjunk neki annyit, amennyit lehet. Az új talpmányt ne képzeljük lehetetlennek, az előre képzelhető és az irigyektől előhordatni szokott nehézségeket ne neveljük, hanem inkább igyekezünk elhárítani. Megköszöni a háládatos Maradék, mint köszöni ma a Typographiát a tudósvilág. Ha ezen írásnak nemébe oly promptitudót szerezhethet valamely iljú, mint a mostani írásba: semmit se kértelkedjen, hogy szóról-szóra le ne írassa a professiot. Nagy haszon ez! Megérdemel egy-két napi munkásságot, kivált mikor csupa játékból mehet ki. A egész munka három könyvekbe a Felsőes Palatinusnál van most, ki azt még tavaly véle létembe elfogadta, de csak a múlt Hónap végén küldhettem fel. Ez kijövé, az ezen Tachygraphiara nézve magokat megkülönböztetett Ifjaknak is küldök egy nyomtatványt, akik egy holnap ala t a Pasigraphiát és Philosophica vagy Universalis linguát is könnyen megtanulhatják, ha kedvek lejend, úgy, mint akik már akkor felébe azt is tudják.

Midőn hát ennek előmozdítását, a közjónak munkálkodására nézve régen tapasztalt s esméretes jó szívűségébe ajánlanám, vagyok Szatmáron, 1821 octob. 17-dikén kedves Barátom Uramnak

igaz tisztelője

Gáti István mk.,
szatmári Predikátor.

P. S. A tabella homályos nagyon, mert nem regularis mester ember készítette, hiba is van néhol benne, de könnyű lesz annak a hibát és homályt a hiba nélkül való betűknek analogiájából kicsinálni, aki az egészet figyelmesen megnézi.

* * *

Ki kell emelnünk e levélből két fontos dolgot:

1. A rézmetszés a kollégiumból széles gyűrűben elterjedt, igaz, hogy ezek módjára el is ült, a buzgó, mindentudó professorok kidöltével.

2. Az esperanto-féle világnyelv már a mi Gátinkat foglalkoztatta.

Egyébként a természet is ráutalhatta Gátit a gyorsabb módú írásra, mert emigy rettentő rossz és nehézkes az írása. A gyorsírás ügyének föllendülése talán kapcsolatba hozható az 1820-as évektől, a köztárgyalások, országgyűlések iránti nagy érdeklődéssel.

Dr. Törös László.

Iskola

Tanévnyitás a kollégiumban.

Tanévnyitó imádság.

Ami segedelmünk legyen az Úrtól. Amen.

Békességnek Istene, világosságok Atyja! Dicséretedet zengjük és Hozzád fohászokodunk ez új iskolai év első reggelén. Szívünk hő vágyódása és lelkünk epedő áhítata vonzott ide minket e szent hajlékba, ahol a buzgóság szárnyain és az ajkak óhajításain oly számtalan könyörgés szállott immár Elődbe segedelemért, oltalomért és ahol mindig megnyugovást, békességet talál a töredelmes szív és az engedelmes lélek. Ezzel a reménységgel és ebben a hitben járulunk most is szent színed elé, áldva magasztalván nagy nevedet és esedezve kérvén atyai kegyelmedet.

Hálaadással emlékezünk mindenek előtt a te nagy irgalmasságodról, hogy minket az előző tíz esztendő külső-belső iszonyatosságai, háborúságai és ellenségeink ádáz gyűlölködései közepett megtaláltál és mind idáig megtartottál. Nem engedted, hogy törbe esve elenyészünk és rajtunk diadalmaskodjék a gonosz, sőt megmutatván irántunk jóságodat: a cselszövények hálójából kiszabadítottál és jobb jövő reménységével megvigasztaltál. Te cselekedted Atyánk, a te Lelked munkája az, hogy bár gyarlóságaink miatt igazságos ítéleted kárhóztatását érdemelnők, mégis gyermekeidül tekintesz és javunkra, idvességesen fenýitesz minket. Ennek a te csodálatos szeretetednek tapasztalása folytán érezzük mi szívünkben a Veled való békességünk és a te irántunk való kiengesztelődésed boldogító örömet és egyedül ez a te atyai jóságod hozhatja létre az önmagunkkal és embertársainkkal való békességben élés áldásos gyümölcseit szent Lelked által.

Viszont magasztalunk Téged Isten, egeknek királyát, hogy tőlünk elűzöd a gyűlölködés, hitelenség és tudatlanság homályát ama világosság ereje által, amelyet a sötétségben ülő népek és egyesek eleitől fogva nagy lelki vágyódással epekedve vártak.

Ezeket a te kegyelmi ajándékaidat kérjük mennyei Atyánk a most megnyíló új iskolai esztendő tartamára is.

Cselekedjed irgalmas Isten, hogy szent Lelked minden jóra segítő és mindennemű szükségleteinket megelégtető hatalma hassa át, indítsa és vezérelje gondolatainkat aképen, hogy csupán azokkal az eszmékkel, elvekkkel és dolgokkal foglalkozzunk és azokban a beszédekben, írásokban s tanításokban gyönyörködünk, amelyek szívünk tisztaságának megőrzését, lelkünk békességes nyugodalmának elérését és a te szent országod megvalósulását előmozdítják. Ne engedd, hogy a világ csábításai megtántorítsák, háborgassák és az eredményes munkálkodástól elvonják a mi tanuló ifjaink szívét, agyát, idejét, akaratát. Ne engedd, hogy a viszálykodás, egyenetlenség, irigység és gyűlölködés ádáz kísértései folytán megingadozzanak, vagy törbe jussanak a mi nevelőink, tanítóink, előjáróink, felügyelőink. Ne engedd, hogy szent Fiad szent örökségét, a hívő lelkek békességét elragadozza a sátán: sőt inkább nyisd meg szemünket, hogy láthassuk a te törvényeid csodálatos bölcsességét; szenteld meg szíveinket, hogy békességben éljünk Teveled, mimagunkkal és felebarátainkkal, megtartani buzgólkodván a léleknek egységét a békesség köteleke által. Adj erőt, segédelmet, Atyánk, hogy lelki és erkölcsi hivatásunk betöltésével, kötelességeink hűséges teljesítésével, hitbeli állhatatossággal és a számadás felelősségének tudatában fussuk pályánkat mindnyájan, amaz Általad kitűzött cél felé, melynek elérésénél hervadhatatlan koszorú vár azokra, akik hisznek, remélnek Benned és félik, tisztelik szent nevedet.

Könyörgünk Atyánk a te világosságodnak velünk való bőséges és áldásos közléséért, hogy tisztán láthassuk, leplezetlenül szemlélhessük és valójában megismerhessük akaratodat, céljaidat, igazságodat; hogy megérthessük és követhessük szent Fiadat, aki az igazi világosság, aki eljött a világba, hogy fényljk a sötétségben és bizonyosságot tegyen a világosságról, hogy mindenek higgyenek a világosságban és legyenek a világosság fiai. Közöld velünk kegyelmesen Lelked hiterősítő, buzdító, tudományra, nemes életre képesítő adományait, hogy ez a mi tanuló ifjúságunk, mint választott tulajdonod és örökséged, töltsé be rendeltetését és minden egyes tagja, földi és mennyei hazánk méltó polgára legyen a mi Urunk Jézus Krisztusban. Segítsd igyekezetünket, hogy elhivatásunk és kiválasztásunk tudatában párosítsuk hitünket jó cselekedetekkel és a jó cselekedeteinket ékesítsük tudománnyal, a tudományt mértékletességgel, a mértékletességgel együtt gyakoroljuk a türelmet, a türelem mellett a kegyességet, az atyafiakhoz való hajlandóságot és a szeretetet, hogy végképen megszűnjék közöttünk és a népek között a sötétség és tündökölve fényljk az igazi világosság és ragyogjon föl nekünk a Krisztus, kinek neve áldott örökké.

Viselj gondot Atyánk, anyaszentegyházadról és ennek veteményes kertjeiről, hogy szent ígéd ereje és Lelked hatása nyomán viruljanak, nevedjenek és gyümölcsözzenek mindenütt a hit, a szeretet, az erény nemes plántái a lelkek javára és a te dicsőségedre.

Áldd meg, Istenünk, nemzetünket békességgel, előbbremenettel, boldog jövőt esdő imádságunk és ép egysége visszanyerését várva-váró remény-ségünk beteljesülésével. Leborulva szent trónod előtt, hő fohászban kérünk: hazánk hajdani szabadságát, határait, épségét óh add vissza nekünk!

Árasszad áldó kegyelmedet nemzetünk Kormányzójára, hazánk minden rendű és korú lakosaira, városunkra, intézményeinkre, előjáróinkra és mindazokra, akik szeretik és áldják szent Felségedet, hogy így egyenként és mindnyájan szent országod örökösei, idvességre választott gyermekeid legyünk és maradjunk az időben és az örökkévalóságban, kegyelmedből az Úr Jézus Krisztus által. Ámen.

Úri imádság.

Az egek egei és a föld minden benne levővel hadd visszhangozzák a mi hálaadásunkat véghetetlen kegyelmedért. Dicsőség legyen az Atyának és a Fiúnak a Szentlélekkel egyességben örökkön-örökké. Ámen.

Dr. Erdős Károly.

Karai Sándor kollégiumi igazgató tanévnyitó beszéde.

Főtiszteletű és Méltóságos Püspök Úr!

Mélyen tisztelt Hallgatóság!

Szívünknek Istenhez emelése és az Ő segéd-méneke kérése után — amely nélkül minden mi igyekezetünk hiábavaló lenne —, az új iskolai év megkezdésével vessünk számot azokkal a feladatokkal és kötelességekkel, amelyeket meg kell oldanunk és be kell töltenünk, hogy ez a mi féltve szeretett kollégiumunk, amelyet elődeinknek buzgósága századokon keresztül a magyar vallásnak, a magyar tudományosságnak, a magyar jellemnek és a faji és felekezeti különbségeken felülemelkedő krisztusi emberszeretetnek messze világító iskolájává avatott, történelmi hivatásának magaslatán továbbra is megmaradhasson és a nemzeti élet fejlődésének a jövőben is hathatós tényezője legyen.

Hazánk szétdarabolt és nemzetünk szétépett állapotában s az ezzel járó gazdasági és erkölcsi romlás közepette ennek a nagy célnak a munkálása sohasem volt nehezebb, mint ma, de éppen azért annál nagyobb felelősség hárul a mai nemzedékre, amelyet minden magyar embernek, öregnek, ifjúnak és gyermeknek egyaránt éreznie kell.

Kollégiumunknak a háború alatt leromlott intézményeit az utolsó három év alatt, a súlyos gazdasági viszonyok mellett is, sikerült helyreállítanunk. A konviktus és az internátusok ma már olyan állapotban vannak, hogy rendeltetésöknek tisztességesen megfelelhettek. A kollégiumnak az időtől megviselt főépületét is legnagyobb részben helyrehoztuk. S bár a hadikölcsönbe fektetett tőkék és az ifjúság segélyezésére szolgáló alapítványok elértéktelenedtek, mégis a kollégium földbirtokai jövedelmének fokozása által ki tudtuk elégíteni a tanárok, tisztviselők és egyéb alkalmazottak javadalmazása iránt támasztott jogos igényeket; emeltük a nyugdíjasok illetményeit; a konviktus részére szükséges búzának féláron átengedésével és az egyházkerületi közigazgatási búzadó egy részének a konviktus céljaira fordításával igen mérsékelt összegben szabhattuk meg a konvik-

tusi díjat s a mérsékelt teljes díj mellett fenntart-
hattuk kellő számban a kedvezményes díjú helye-
ket is. Az öszöndíj-alapítványok lecsökkent jöve-
delmét pedig bőven pótolta a Baltazár-amerikai-
alapítvány, amelyből a tanuló ifjúságot számot-
tevő segítségben részesíthettük. A folyó tanévi költ-
ségvetés készítése alkalmával, bár egyes pénztári
csoportok, mint a könyvtári és az internátusi pénztár,
tetemes fedezeti hiánnyal zárultak is, mégis a
közszükségleti pénztár költségvetése azzal a re-
ménytel bízott bennünket, hogy kollégiumunk
a maga erőforrásaira támaszkodva is meg tud bir-
kózni a válságos gazdasági viszonyokkal. Ezt a re-
ményességünket azonban megingatták az államkor-
mány az államháztartás egyensúlya helyreál-
lításával kapcsolatos intézkedései. A kormány
ugyanis a gimnáziumi és tanítóképző-intézeti ta-
nárok fizetésének kiegészítésére eddig adott állam-
segély egy részét, még pedig a tanítóképzőnél 10
%-át, a gimnáziumnál 23%-át, egyelőre egy évre,
a fenntartótestületre háritotta; ez mintegy 250
millió korona évi teheröbbletet jelent. Emellett
azzal biztatnak a miniszteriumban, hogy ezt az
átháritást fokozatosan 50%-ra, esetleg még többre
is fel fogják emelni. A nem állami tanárok nyug-
díjazásáról szóló törvényjavaslat, amely a nem-
zeti gyűlésre már be van nyújtva, a fenntartótestü-
leti járulékot a beszámítható fizetések után 7%-ról
10%-ra felemelvén, ez újabb évi 63 millió koroná-
val fogja terhelni kollégiumunkat. Emellett más
oldalról is váratlan megterhelés háritatik kollé-
giumunkra. A tiszadadi földbirtok után Szabolcs
vármegye közút építési hozzájárulás címén mint-
egy 80 millió koronát vetett ki a kollégiumra. Eze-
ket a megterheléseket már alig bírja kollégiumunk,
még ha az adminisztrációban tervbe vett létszám-
csökkentés végrehajtatik is. Hiszen hiába állandó-
sult a korona zürichi értéke is, a drágaság azóta is
folytonosan fokozódik.

Az államháztartás egyensúlyának helyreál-
lítása kétségkívül elsőrendű érdek, de elsőrendű
nemzeti érdek a kollégium fennmaradása is, ame-
lyet az előbbinek nem lehet feláldozni. Nemzeti
művelődésünk ilyen ősi várának lerombolásával,
vagy csak meggyöngyítésével is, nem lehet szolgálni
az ország újjáépítésének ügyét.

Amellett, hogy az államkormány megnehezíti
kollégiumunk életfeltételeit, magánjogi kötelezett-
ségeit sem teljesíti a kollégiummal szemben. Az
egyetem által a kollégium épületében használt 48
helyiségért az 1917—18. tanév óta bért kellene fi-
zetnie. Hét év alatt az egyházkerülettől igen sok
felterjesztés ment hozzá ebben az ügyben, több íz-
ben személyes eljárás is történt a miniszterium-
ban, de a felterjesztéseket elintézetlenül félretették,
a személyes eljárásoknak pedig üres ígéretes volt
az eredménye. A kollégium emiatt a jogállamban
szokatlan eljárás miatt már is tetemes károsodást
szenvedett s ma már megérett a dolog arra, hogy
jogos igényeit bírói úton érvényesítse.

A forradalmak előtti kormányok a protestáns
iskolákat is a nemzet iskoláinak tekintvén és méltá-
nyolván a nemzeti nevelésügy érdekében tett
szolgálatukat, ezeknek az iskoláknak minden tá-
mogatót megadták, hogy kulturális hivatásukat
betölthessék. A mai tanügyi politika ezzel ellentét-
ben úgy tűnik fel, mintha barátságtalan érzés és

felfogás vezetné iskoláinkkal szemben. Erre mutat
az új középiskolai törvény is, amely elrendeli,
hogy a törvény életbeléptétől számított tíz év alatt
minden középiskolának fokozatosan úgy kell be-
rendezkednie, hogy egy-egy osztályban ne legyen
több negyven tanulónál. Pedagógiai szempontból
határozottan ideális követelmény ez, csak azzal
nem vetett számot a törvényhozás, hogy micsoda
hatása lesz ennek a törvénynek, ha a végrehajtását
kikényszerítik, a népesebb protestáns középisko-
lákra, ezek között a mi debreceni főgimnázium-
unkra, amelynek mind a 12 osztályában évtize-
dek óta eléri a tanulók létszáma a 60-at.

Ime, mélyen tisztelt hallgatóság, a jövő, amely-
nek eléje néz kollégiumunk, ilyen sötét képet mu-
tat. A küzdelmes évek még nem múltak el, a jövő-
ben még súlyosabb küzdelmekre lehetünk elké-
szülve. De bízunk kell a protestantizmus állam-
fenntartó hivatásában, amely előtt nemzeti alapon
álló kormányok nem hunyhatnak szemet, bízunk
kell a kálvinista társadalom erkölcsi erejében és
kulturális energiájában, amely a válságos viszo-
nyok között eddig mindig ki tudta vezetni kollé-
giumunkat; bízunk egyházkerületi kormányza-
tunkban, amelynek élén olyan lelkes, erős és hű
férfiak állanak, mint dr. Baltazár Dezső püspök
és gr. Degenfeld József főgondnok urak; és bi-
zunk a kollégium ősi patronusaiban, Debrecen sz.
kir. város közönségében és a debreceni református
egyházban, amelyeknek a kollégiummal való tör-
ténelmi érdekközösségek és vezetőségeknek érzü-
lete biztosíték arra, hogy ezt a közös intézményün-
ket nem engedik elsovadni.

(Vége következik.)

Közélet

A kollégium vagyoni helyzete.

Egy figyelemre méltó indítványról.

II.

Nehezen tudnék meddőbbnek ígérkező fel-
adatokat elképzelni, mint a kollégium anyagi bajai-
nak okozóját keresni. Azt hiszem, a kiküldendő
bizottság is hamarosan meg fog győződni arról,
hogy bűnösöket keresni nem kell, mert találni
nem lehet. Kisebb-nagyobb elvétések, inkább szép-
ség hibák, fordultak elő a kollégiumi adminisztrá-
cióban mindig, mint minden adminisztrációban.
Ha valakinek az ilyenek gyűjtése a szenvedélye,
több évről összeszedve, csokrot is köthet belőlük.
Ám az egész bokrétából, amelynek különben min-
den szál virága megfordult, néha szinte éles sza-
vakkal bemutatva az egyházkerületi gyűlés előtt,
nem lehetne annyi pénzt csinálni, hogy a kollé-
gium egy évi fedezetlen hiányát belőle teljesíteni
lehesse.

Az orvoslás módját tehát másban kell keresni,
nem a kezelés hibás voltában.

Minden gazdálkodásban három eszközzel lehet
a helyzetet javítani: a bevételek fokozásával, a

kiadások apasztásával, gyors és szabatos intézkedéssel.

A kollégiumnál a bevételek fokozásának csak egy lehetősége van: a különféle című évjárandóságok emelése. Az egészen kétségtelen, hogy az ingatlanok hozadékát már számbavehetően fokozni nem lehet. A haszonbérlok, az adók és egyéb közterhek, valamint az épületek karbantartásának költségei viselése mellett, nagy birtoknál 205, illetőleg — holdanként 30 kg. búza értékének megfelelő építés vállalásával 165, tehát végeredményben — 195 kg., kisebb birtokon 350—400 kg. búzána jelentékenyen magasabb haszonbért fizetni már aligha fognak. A tőkék a mai viszonyokhoz simuló nagy jövedelmet semmiféle kamatoztatás mellett sem adhatnak, aránylag csekély összegük miatt. A tandíjat emelni nem lehet, mert a mi iskolánk sem lehet drágább, mint az állami.

Ellenben a különböző forrásokból évenként befolyó hozzájárulásoknak fokozását lehetne remélni. Mi sem volna természetesebb például, mint az, hogy az állam az állami egyetem díjtalan használatára szerződésileg átengedett s nyilvános olvasásra is szolgáló könyvtár dotációját az aranyköltségvetés korában aranyban szolgáltatassa ki; mindjárt elenyésznek a könyvtári csoport sok milliós deficitje. Debrecen város majd 60,000, a debreceni egyház több mint 18,000 koronával járult különböző címeken a kollégium fenntartásához. Ha ez a két, együtt 78,000 koronát kitevő összeg a békebeli értékkel folyna be, az ezerháromszázhuszmillió koronát meghaladna, vagyis im az I., VII. és X. pénztári csoportok teljes fedezése után még mindig volna egy félmilliárd megtakarítás egy év alatt. Ez az adat mutatja a legfrappánsabbul, hogy mennyire a konjunkturából származó a kollégium anyagi baja. Ha nem értéktelenedett volna el a pénz, nemcsak nem küzdene nehézségekkel, hanem derűsen nézhetne a jövő elé.

Node a nagy változás megvan és az említettem két pátrónustól, amelyek a viszonyok miatt maguk is szenvednek, nem lehet remélni a támogatás békebeli értékének megnyerését. Azonban azt remélni lehet és remélni kell, hogy nem a számok rengetegével, hanem reális segítséssel fognak jönni s az aranyszámításra való áttérés hamarabb észrevételi az érdekelt tényezőkkel, hogy a segílyt a lehetőség korlátai között jelentékenyen emelni kell.

Az aranyszámításra való áttérés az egyéb efféle bevételeket is remélhetőleg emelni fogja. A kollégiumot a helvétziai vallástételt követő ekklézsiák és jöltevők emelték és tartották fenn. Az adakozási készség az utóbbi években sem szűnt meg teljesen, sőt — számokban kifejezve — igen nagy adományok is érkeztek. Azonban a jöltevők adományainak összege távolról sem ér fel azzal az értékkel, amely ezen az úton a béke éveiben befolyt. Tessék csak elgondolni, hogy például ünnepek alkalmával a legátussala könyvébe beírva, küldött mindegyikegyszáz valami csekélységet, 40—50 fillért. Küld-e ma

7—8 ezer koronát, amivel annyit érne a kollégium? Régen egy tíz forintos adományt hálásan megköszöntünk, de valami nagy paradét nem csináltunk belőle. Ha most ad valaki a kollégium szükségletei szempontjából legfeljebb ugyanannyit érő 340 ezer koronát, olyan hálalkodást viszünk érte véghez, hogy magában az adakozóban is azt a kétséget támasztjuk, tán nem is kellett volna olyan nagyon sokat adni.

Hozzá kell szoknunk végre ahhoz, hogy minden száz koronás egy fél fillérrel egyenértékű és ehhez kell szabnunk a kollégium javára szánt adományainkat is. Addig pedig, míg az adományokat nem így adjuk, vagy sehogysem adjuk, ne csodálkozzunk a kollégium anyagi helyzetének válságossá fordulásán.

A bevételek fokozásának ez az egyetlen módja. És a kiadások apasztásának is csak egy módja van.

A szoros értelemben vett iskolai kiadásokat lejjebb szállítani nem lehet. A híres, nevezetes debreceni kollégium nem szállhat mögé más iskoláknak. A könyvtártól sem szabad elvonni a legszükségesebb gyarapítás lehetőségét, s ma ez is milliókba kerül. Az ifjúság segélyezésének eszközeit sem lehet szegényebbé tenni, hiszen a rossz konjunktura folytán máris nagyon mögötte vagyunk e tekintetben a régi, szegényesnek nevezett állapotoknak. Azt sem szabad megengedni, hogy a kollégium szolgálatában megöregedett munkásaink érdemes, hosszú szolgálatuk jutalmául, vénségükre nélkülözzenek, vagyis kétségtelen, hogy az ezek ellátására szolgáló nyugdíjintézetből a szükséges támogatást megvonni erkölcsi lehetetlenség.

Más módja tehát nincs a kiadások apasztásának, mint szegényesebbé, egyszerűbbé tenni a kollégium egész életét. Itt gondolok a kollégiumi ifjúság életére is. Én értem azt a kort, amikor a diákok maguk szolgálták ki magukat, sőt idősebb társaikat is és ezt a rendet a fiúknak sem lelki fejlődésére, sem jellemalakulására károsnak nem tapasztaltam. Apró házi munkát a művelt középosztály körében is végeztetnek a fiúgyermekkel. Az én fiam — pedig már érettségi vizsgát tett — minden harmadik héten egész héten át végzi az asztalterítést és asztalra hozza az ételt; s ebben sem ő, sem családom más tagja nem lát egyebet, mint a család iránti szeretet kedves megnyilvánulását. Nem tudom, miért ne végezhetnének azok a fiúk, akik ilyenféle munkát valószínűen otthon is végeznek, efféle apró szolgálatot tanuló társaik családi körében. Némelyikükre meg — éppen azért, mert otthon nem teljesít ilyen munkát — nevelő hatása is volna e feladatnak. Ezzel ugyan nem nagy összeget lehetne megtakarítani, de azt a csekélységet is jobb volna a bentlakos-szobák csinosabbá és barátságosabbá tételére fordítani, mert bizony nagyobb szegénység és megalázás a fiúkra a rideg, disztelen, szegénység szagával megtelt, ócska, rossz bútorokkal berendezett lakás, mint az, ha maguk szolgálják ki magukat.

A kollégium anyagi helyzete szempontjából

gáló adminisztráció terén való takarékoság a fontos. Meg vagyok győződve arról, hogy ezen az úton igen sokat megtakaríthatunk. Nem azzal, hogy azonban nem ez, hanem a vagyonkezelésre szolt a milliókban kifejezett fizetések csökkentésük, vagy legalább kellő szintre emelni ne akarjuk. Csak a tisztán készpénz fizetésből élő városi embernek van fogalma arról, hogy milyen végtelenül kevés az a három-négy, vagy akár öt millió havonként, akkor, amikor például egy harmadik emeleti háromszobás lakásnak harmincmillió korona egy évre az ára és amikor egy ölnyi fa felvágva egy millió koronába kerül. Álláspontom az, hogy az embereknek meg kell adni a tisztességes fizetést, hogy teljes erejükkel tudjanak dolgozni, de úgy kell berendezkedni, hogy mindenki mindig dolgozzék és senki felesleges munkát ne végezzen. Úgy látom pedig, hogy a kollégium igazgatásában nagyon sok a feleslegesen elpazarolt munka. El kell hinnem a hivatal nagyérdemű fejének, hogy a jelenlegi személyzet túl van terhelve munkával. Nem is állítom soha az ellenkezőjét: csak azt mondom, hogy sok olyan munkát végeznek, aminek a végzése nem okvetlenül szükséges a pontosság érdekében. Jól tudom, hogy egy megszokott rendszerből nagyon nehéz kibontakozni; és például a gazdasági tanács irodai ügykezelésében az egyszerűsítést éveken át hasztalan sürgettük az igazgató-tanácsban és hasztalan adtuk meg a kezelés változtatására való utasítást is: három egymásután következő tanácsjegyző nem tudott kibontakozni az elfogadott sablon labirintusából; ma is sokkal inkább az új tanácsjegyző készségének, mint az egyházkerületi gyűlés immár szokatlanul erélyessé vált hangú határozatának az eredménye, hogy a kívánt egyszerűsítések végrevannak hajtva s az eredmény, hogy míg az előző években 1000—1200 volt a gazdasági tanács jegyzőkönyveinek a száma, most, nem kisebb ügykezelés mellett, szeptemberben járnak 300 körül s az év végén eszerint 500 körül emelkednek. Felére csökkent a papirosfogyasztás. Aminek a többi hivatalokra is megvan az előnyös hatása, mert a kevesebb szám alatt, de jobban előkészített munka az ő feladatukat is könnyebbé teszi. Ilyen változtatást óhajtok a többi hivatalokban is és ilyen változtatás lehető.

Az a meggyőződés, hogy a kollégium gazdasági adminisztrációja — nem a tisztviselők munkátlansága, hanem a rendszer költséges volta miatt — nagyon sokba kerül a kollégiumnak, indított arra, hogy az egyházkerületi rendkívüli intéző-bizottság ülésén indítványt tegyek a gazdasági tanács utasítására, hogy az adminisztráció egyszerűsítésének és olcsóbbátételének kérdésével foglalkozzék, nevezetesen abban az irányban adjon tájékoztatást és javaslatot, hogy a pénzeknek pénzintézet által kezeltetése, vagy a tisztviselők létszámcsonkítása útján lehet-e inkább a kívánt célt elérni. Gondolatomban sem fordult meg s a rendkívüli intéző-bizottság egyik tagjának sem jutott sohasem eszébe, hogy ilyen változtatást az intéző bizottság hajtson végre, csak elő akartuk készíttetni az

ügyet az egyházkerületi közgyűlésre, ami iránt hogy a lépéseket jó volt januárban megtenni, az bizonyítja, hogy im a szeptembervégi gyűlésen csak éppen tárgyalható lesz a kérdés. Az a felszisszenés tehát, mely emiatt egyes egyházmegyéktől elhangzott, a rendkívüli intéző-bizottság határozatának nem ismerésén alapul.

A harmadik kívánság, a gyors és szabatos intézkedések megtételének lehetősége valósítható meg a legnehezebben. Az autonomiának nagy előnyei mellett nagy hátrányai is vannak. Már maga az nagy nehézség, hogy minden nevezetesebb ügynek több forumon keresztül kell menni s a határozó gyűlések csak hosszabb időközökben ülnek össze. A most szeptemberben tartandó rendes gazdasági tanács ülés határozatai majd a jövő év májusában jönnek az igazgatótanács, júniusában a kerületi közgyűlés elé. Az alatt a mai világban a gazdasági helyzet lényegesen mássá válik, s ami jó ma, veszedelem lehet egy félesztendő múltán. Az ügy tehát jóváhagyatlanul kerül vissza a gazdasági tanács elé, hogy előlről kezdődjék a tapogatózás. Ezért tartanám szükségesnek a gazdasági tanács hatáskörének valamely kiterjesztését. De semmi esetre sem a mai szervezetében. A gazdasági tanácsnak most talán 19 szavazó tagja van. Azok közül három — az igazgatók — olyan, aki esetleg helyettest küld magáért. Minden tag nem lehet ott minden gyűlésen, de ha ki elmegy is, nem üli végig a számlák kifizetésének és ablakok becsináltatásának ügyeivel foglalkozó ülést. Részletes tárgysorozat a meghívón, vagy a megjelenéskor nem adatik, a tagok nem tudják tehát, hogy mekkora fontosságú ügy kerül elő. Így történik meg, hogy nagyfontosságú ügyekben a sokfejú testület olykor 4—5 tag jelenlétében határoz. Ami még nem volna baj, de baj az, hogy ugyanazon ügyben másik alkalommal másik 4—5 tag dönt, olyan, aki nem ismeri, vagy nem helyesli az előző határozatot. Így keletkezhetnek, kivált néhány évvel ezelőtt, egymásnak ellentmondó határozatok. Ez az állapot így nem jól van. A gazdasági tanácsot újonnan kell szervezni, kevés számú, de olyan tagokból, akik az ügyek intézésében állandóan részt vesznek, azonkívül, amire egyébként már van is utasítás, be kell hozni az ülésen kívüli ügyek rendszerét, amelyeket a helyi gondnok napról-napra intéztessen el.

Egyáltalán az egyéni rendelkezésnek s vele az egyéni felelősségnek nagyobb teret kell engedni, mégpedig nem a kollégium fizetett tisztviselői javára és terhére, hanem ami az autonomiának is inkább megfelel, a kollégium élén álló helyi gondnoknak és fölülte az egyházkerületi főgondnoknak, vagy ha úgy tetszik: az egyházkerületi elnökségnek.

Persze minden rendelkezésről kimerítő jelentést kellene adni a gazdasági tanács, illetőleg az egyházkerületi gyűlés elé s a vagyonkezelés ellenőrzése nem végrehajtásra váró határozatok felülvizsgálatában, hanem a megtörtént intézkedések bírálatában állna.

Kun Béla.

Indítvánnyal kapcsolatos előterjesztés a szeptember 25-iki egyházkerületi közgyűlés- hez intézve.

Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi
Közgyűlés!

Az egyházkerületi rendkívüli intéző bizottság idei 3-ik szám alatt foglalt rendelkezése tárgyában a gazdasági tanácstól kiküldött hármass bizottság f. évi augusztus hó 11-én kelt előterjesztését és javaslatát a kollégiumi gazdasági tanács — csaknem minimális tanácstagok részvétele mellett — egyszerű hallásra, minden részletesebb s intenzivebb veleváló foglalkozás nélkül, a magáévá tette. A határozat kimondása után szóbelileg bejelentettem, hogy azzal szemben a ft. egyházkerületi közgyűléshez intézendő előterjesztéssel fogok élni. Ennek a szándékomnak a megvalósítását célozom ezuttal teljesíteni, amidőn a felebbezés szokott formájától, hogy az előterjesztés az első fórum közvetítésével történjék, annál inkább eltérhetek, mert előterjesztésem elsőben is nem felebbezés, azután pedig, mint egyházkerületi pénztárnok, közvetlenül is jogosítva vagyok az egyházkerületi közgyűléshez fordulni.

Előre megjegyzem, hogy a gazdasági tanács 283. számú határozatában elfogadott bizottsági jelentés és javaslat nem minden kifejezésében szabatos. De mivel ez a kis foglalkozás a dolog érdemét általában nem érinti, azt előterjesztésemben figyelmen kívül hagyom.

A 283. sz. gazdasági tanácsvégezés két részre osztható. Egyik az, mely az egyházkerületi rendkívüli intéző-bizottság 3.—1924. számú végzésében érintett bankszerű kezelés alkalmazására vonatkozik, a másik pedig, mely a pénztári személyzet létszámcökkentésének s az ennek nyomán kialakulható helyzetnek a kérdésével foglalkozik.

A bankszerű kezelés kérdésében elfoglalt álláspontja vonatkozólag nincs semmi észrevételem. Csupán arra kell reámutatnom, hogy a határozat, midőn megengedőleg teherkönnyítést helyez kilátásba a bankszerű kezelés esetén azáltal, hogy abban az esetben a pénztárnok, mint „munkaerő a pénztári műveletek végrehajtásán kívül a pénztári ügykezelésben is felhasználható“, tévedésben van s a jelenlegi helyzet ismerésében tanúsít tájékoztatatlanságot, midőn nem kívánja tudomásul venni, hogy a mai tényleges gyakorlat szerint a pénztárnok nem csupán a befolyó pénz kézhez vételével és a kiadások teljesítésével foglalkozik, sőt ez kicsike mértékben foglalja el munkaidejét, hanem részt vesz a pénztári hivatal összes teendőiben, ezenkívül jelentéseket, javaslatokat készít, képviseli a pénztári hivatalt, vezeti az ügyek menetét stb. Így a bankszerű kezelés a pénztárnok munkájának átvételével semmi munka megtakarítás nem biztosít. Ennek a szempontnak figyelmen kívül hagyása annál sajnálatosabb, mert hiszen erre nem csak többszöri reámutatás történt, de a gazdasági tanács minden tagjának látnia és tudnia lehetett.

A kiküldött bizottságnak a gazdasági tanács által elfogadott javaslata szerint a pénztárnoki munka tévesen tehát úgy mérlegeltetik, hogy még napló és számlakönyvtételek felsorakoztatására való hivatkozás mellett is immár beigazoltan egy munkaerő megtakarítható. Sietek a munkálatban végigvonuló felfogás téves voltának bebizonyítására már itt kijelenteni azt a megcáfolhatatlan igazságot, mellyélfogva bármely struktúra teherhordó képességét nem az igazolja, hogy az a technika szabályai szerint épült fel; azt a *teherpróba* határozza meg. Ezt a teherpróbát a pénztári tisztviselők évtizedek óta gyakorolják s a következés megmutatta évtizedeken át évről-évre, hogy a teher csak úgy volt elviselhető, ha az izezet alá tulórákat támasztott a sokszor meggyötört tisztviselői személyzet. Pedig itt még az is kérdés, hogy vajjon sikerült-e a technika szabályához kellően igazodni ennek az itt jelentkezni kívánó elméletnek?

Csalódás hát úgy számítani, hogy „miután a pénztári műveletek egy ember napi munkáját igénybe alig veszik“: így egy munkaerő meg volna takarítható.

A 283. sz. gazdasági tanács határozata — min dig a bizottsági megállapítás alapján — elégnek tart a pénztári munkák teljesítésére három munkaerőt. De hogy maga sem bizik feltevésének helyességében, elismeri azzal, amidőn kijelenti, hogy *túlsúlyosoknak* az így teljesítésre váró pénztári teendők nem minősíthetők. No de eszerint csak *túlsúlyosnak* nem, de legalább is *súlyosnak igen*. Én pedig nem csak *túlsúlyosnak*, hanem egyenesen elviselhetetlennek minősítem.

Ráadásul a gazdasági tanácshatározat a háznagyi hivatal teendőit áthelyezhetőnek gondolja a most már szerinte három munkaerőből összeállítandó pénztári hivatalhoz s úgy gondolja, hogy „a számadások (talán a háznagyi érte alatta) lezárása idejében a díjbevételek könyvelésével számba vehető munka már nincsen“.

Ez azt teszi, hogy a háznagynak a díjak beszedése után nem akad dolga. *Súlyos tévedés*, mely ismét a tényállás nem ismeréséből származik, sokkal inkább az a helyzet, hogy a háznagynak díjbeszedő munkája egész éven át permanens. Az még a nyári szünidő alatt se szünetel. Én több ízben szót emeltem azért, hogy a háznagy mellett irnokra van szükség. De ő az első megtagadás után nem sürgette, hanem inkább a hivatalos óra letelével lakására vitte a munkát és otthon dolgozott a késő éjjeli órákig, segítőársat alkalmazván maga mellé a család tagjai közül. Bizonyára elfelejtette a munkálat-készítő bizottság, hogy a díjbeszedést egy időben kénytelenségből a pénztár teljesítette. De ugyanakkor kénytelen volt kisegítő munkaerőt alkalmazni a munka megszaporodása miatt. A háznagyi hivatal teendői egy egész ember munkaképességét kötik le, annak teendőit sehova se lehet áthárítani — talán mellékfoglalkozásképen, legkevésbé a pénztári hivatalra.

A munkálatnak az a véleménye, hogy a háznagyi teendők körül „a leltárak vezetése, a befutó

számlák kezelése, gazdai számadás felülvizsgálata, a beszerzett tüzelőanyag utalványkönyvének vezetése" a dolog természeténél fogva tisztán számvevői feladat. Eddig is a számvevői hivatalnak kellett volna végezni. Ezek csakugyan ide teendők át, anélkül, hogy a háznagy-i hivatal azért meg volna szüntethető. Hátrább majd ezt külön is érintem.

Az eljárók létszámának csökkentéséről talán lehetne beszélni. Megszívlelendőnek tartom azt az állítást, hogy az állások fentartásának nem lehet célja a kényelem. Kísérletezni lehet vele, bár ebben az irányban volt próbálkozás. De megjegyzem, hogy csupán az, hogy volt eset reá, hogy az eljárók történetesen mind a hárman az előszobában találttatak, várván a minden percben bekövetkező rendelkezésre, nem ok arra, hogy elbocsátassák csak egy is közülök. A tűzoltóság fogatának, személyzetének mindenkor teljes készenlétben kell állani, mert — azért, hogy minden pillanatban nincs tűzveszedelem — nem lehet tudni, mikor következhetik az be.

Az a feltevés, mely — érezve a helyén kivüliségét, csak zárójelben vonta meg magát — mint-ha t. i. még helyspórolásra is volna eshetőség azáltal, hogy a számvevői hivatal a pénztári hivatalban együttesen helyezkedhetnék el, nagyon elszámította magát, Épen azért feleslegesnek tartom azt, hogy ezzel az ötlettel részletesebben foglalkozzam. Hiszen a pénztári hivatalban csak a könyvek is alig helyezhetők már el abból a szempontból, hogy a könnyű kezelhetés biztosítható volna.

A pénztári kezelés egyszerűsítéséről is van említés téve s ezt a csoportok összevonásával látja elérhetőnek a munkát. Csudálatos, hogy erről az eddigi kísérletek után csak szót is lehetett tenni. Hiszen az alapítólevelek, a nemes alapítványt tevők intenciója, akarata ezt teljességgel nem engedi meg.

Az meg épen furcsa érvelés, hogy azért kell a csoportokat összevonni, mert némely alapítvány „egész tökeanyagával nem képvisel annyi értéket, mint amennyit az egy évi kezelésével elhasznált anyag (persze a papír, meg a tinta!) és munka értéke kitesz". Azt az alapítványi 200—300 koronás tőkét nem szabad, nem illik a mai papirkorona szemüvegén keresztül értékelni. Annak idejében aranykorona volt az. Nem szabad arról lemondani, hogy eljöhét az idő, amikor egykori értékét ismét visszanyeri. Addig pedig várakozó álláspontra kell helyezkedni, bármily hosszú időre is. Követeli ezt az alapítók iránt érzett hála indulata, követeli az a kötelezettség, melynek súlya alatt áll a kollégium, az egyházkerület, mint mandatarius, de követeli az országos alapítványi felügyelőség is, ahova igen sokszor fel követelik az alapítványok külön kiírott számadását. El volt rendelve nem régiben, néhány, bár ugyanazon rendeltetésű alapítványnak ö-szeöntött kezelése. De azon kívül, hogy kivált az összeöntés keresztülvitele nehéz probléma elé állította a számadás munkáját; midőn az adakozásra felhívó szózat bizonyos összegben felül eső adományokra a külön névszerinti kezelést ígerte: illik-e, szabad-e nekünk szószegőknek lenni? S

vajjon a költségvetés mellékletében közölhető kimutatás nem kerül-e papírba, tintába és munkába? Aztán a papír, a tinta ára, a munkadíja összefoglalva nem térül-e meg bőven a most 30%-ra emelt kezelésiilletékekben? Aprószereskedéssel nem megyünk semmire. Elengedhetetlennek tartottam volna azt, hogy a 283. számú tanácsvégezés alapját képező bizottsági munkát kiszámította volna azt, hogy a három tisztviselői állás megszüntetésével mekkora összegű megtakarítás lett volna elérhető? Miután ezt elmulasztotta, megkísértem a számítás-tételt magam. Azt lehet sejteni, hogy ha itt három embert akarunk dolgoztatni, annak a három embernek nem lehet valami csekély képzettségű, olcsó embernek lennie.

Tehát a három megszüntetendő állás tekintetében csak a csekélyebb javadalmazású állás (pl. gyakornok, kisegítő munka erő stb.) jöhet számításba. Ennek a három állásnak hozzávetőleg ma nincs havi 4 millió korona a javadalma. Tegyük fel, hogy van annyi. Ez egy éven át 48 millióra megy papírban. De hát, egész tisztelettel kérdelem, hogy ennek a 48 millió koronának a megtakarításával akarja bárki is megállítani az anyagiaknak a lejtőn lefelé való folytonos csúszását? Aztán tarthatja-e magát a munkaadó olyan gazdának, aki igavonóját nem kívánja kihajszolni az összerogyásig? Hol marad a humanitás elve? Mert azt méltóztatik tudni, hogy a pénztári hivatal személyzete még eddig egy év alatt legalább is egy egész és egy negyed évet szolgált, ha nem többet a szakadatlan tulórak rendjén, annyira, hogy pihenésre, szabadságidőre nem is gondolhatott, mit ha meg is nyert, valahányszor kérte, azt ki nem használhatta. Vannak hivatali állások, ahol maga a munkaadó küldi alkalmazottját saját felfogott érdekéből a pihenésre, az erőgyűjtésre. Itt, nálunk ezt a gráciát évtizedeken át nem voltunk szerencsések élvezhetni. Aztán a pénztári tisztviselő is csak ember, akinek egészsége olykor-olykor elromolhat. Az előrelátásnak erre is gondolnia kell.

Most, midőn épen hivatali szolgálatom utolsó hónapjait töltöm, fájdalmas emlékül viszem magammal a munkálatnak azt az állítását, hogy amit eddig ötön, sőt néha haton végeztünk el, jövőre felényi munkaerő is elvégzi. Ez, főtiszteletű és méltóságos egyházkerületi közgyűlés, in optima forma, a legvilágosabb megvádolás. E szerint mi csak az időt vesztegettük, vagy talán amerikáztunk eddig. Nem tudom megállapítani, hogy bizonyos mellék cél, vagy a látni nem akarás vezette-e a munkálat fogalmazásának a tollát? De hadd mutassak reá valamire, ami az itt oda vetett állítást megcáfolja.

Az 1923. évi 137. sz. a kelt egyházkerületi határozat szerint a kollégium helyi gondnoka és egyházkerületi ügyész személyében bizottság volt kiküldve annak felderítésére, hogy mi az oka s kit terhel a felelősség, hogy az utóbbi időben rendszerezéssé vált a költségvetési és számadási munkálatoknak az utóbbi időben történt késedelmes előterjesztése? A kiküldöttek beható vizsgálat

után azt jelentették, hogy minden ponton „*megfeszített erővel dolgoznak, azonban a munka megnövekedett volta miatt képtelenek a szabályrendeletben meghatározott időpontig munkájukat befejezni!*” Az egyházkerületi közgyűlés a jelentést tudomásul vette s ime, most egy újabb bizottság a 3 személyből álló pénztári javaslattal vád alá helyezi a mai személyzetet. Azt csak mellesleg emlitem föl, hogy mind a két bizottságnak ugyanaz volt az elnöke és ugyanaz a bizottsági előadója, a jelentésnek a megfogalmazója. Ime, itt az utóbbi bizottság elismeri, hogy „*a munka megnövekedett volta*” okozza a késedelmet. Másutt pedig arra gondol, hogy a pénztárban a munkaanyag apadt. A helyzet nem ismerése ilyen ellenmondást von maga után.

Hogy előterjesztésem ne álljon merő negatívumból: veszek magamnak bátorságot arra, hogy pozitívummal is foglalkozzam.

A bankszerű kezelést, olyan értelemben, hogy valamely helybeli jó hírű, elsőrendű történeti multra, visszamutatásra igényt tartó pénztintézet csak a pénz beszédési és kiadási munkálatok teljesítésével bizatnék meg, én nem perhoreszkálom annyira, mint a bizottsági munkálat. Elvárhattuk volna, hogy a bizottsági munkálat ebben az irányban is számszerű számítást tett s mutatott volna fel a költségek tekintetében is. Lám, a korábbi években ebben ez irányban tett indítvány tárgyalásakor hasonlíthatatlanul körültekintőbb eljárás követtetett. (Lásd 358—1895. sz. és 177—1896. számú e. ker. végzéseket.)

Aligha tanulmányozta a bizottság ezeket a határozatokat. Legalább is erre enged következtetést az, mit meg kell állapítanom, hogy t. i. a fontos kérdéssel csak könnyedén, elsielve foglalkozik. A 178. számú egyházkerületi határozattal való kívánatos foglalkozás egyfelől aziránt is tájékozást nyújtot volna, hogy micsoda nyomós indokok következtében mellőztetett akkor a bankszerű kezelés rendszere? Miben nyilvánult meg aközfelfogás? Ne méltóztassék szerénytelenségnek minősíteni, ha megemlítem, hogy az 1896. évi 199. számú gazdasági tanácsvégezésben kiküldött bizottság előadója, aki a 178—896. sz. a. tárgyalt bizottsági jelentést készítette, mely aztán az egyházkerületi közgyűlésen egyhangúlag elfogadtatással találkozott, ennek az előterjesztésnek igénytelen benyújtója volt.

Ezek után bátor vagyok felvetni a következő gondolatokat. Kidolgozott tervet nem mutathatok be. A bizottsági munkálat pedig február hó helyett csak augusztus 11-én készült el, a gazdasági tanácsban augusztus hó 15-én került tárgyalás alá. A kérdéssel való tüzetes foglalkozásra éppen most, amikor az 1923—24. évi másfél évi számadás elkészítése van munkában, s napi 8—9 órát dolgozunk, időm nem volt.

Úgy gondolom, hogy lehet szó arról, hogy a kollégium, és egyházkerületi vagyonekezelésben be lehetne állítani pl. a Debrecen városnál fennálló rendszert, hol a számfejtési, könyvelési, költségvetés- és számadáskészítési teendőket a számvevői

hivatal teljesíti, a szoros értelemben vett pénzkezelést pedig egy pénztárnok végzi. Megingathatatlan meggyőződés, hogy a mi számvevői hivatalunk *jelenlegi beállításában akár munkakörét, akár a munkakört betöltő sikerét* bíráljam, nem tartható fen. Erre az átalakításra gondolva, még a bankszerű kezelés sem látszik olyan lehetetlennek. A számvevői állás átszervezése, a pénznek házi kezelése útján talán egyetlen egy hivatali állás költsége meg volna takarítható. De több nem. Röviden összegezem az elmondottakat:

1. A bankszerű kezeléssel tisztán pénzkezelési alakjában, lehet beszélni.

2. A 283. számú gazdasági tanácshatározat elfogadhatatlan, épen azért

3. a háznagyi hivatal néhány teendőnek a számvevői hivatalhoz való áttétele mellett jelenlegi tervezetében fentartandó.

4. A számvevői és pénztári hivatal a Debrecen városánál fenálló rendszer szerint átszervezendő, de már itt szóvá kell tennem, hogy az esetleg felállítandó főszámvevői állás kvalifikációjában a *főiskolai képzettség, egyházkerületi és kollégiumi közéletünkhöz való benső vonzódás, az egyházakkal, a lelkészi karral való érintkezni tudás* elengedhetetlen feltételül állíttassék fel.

Tisztelettel kérem, hogy a kollégiumi gazdasági tanácsot ilyen értelmű szervezkedési javaslat készítésére méltóztassék útasítani.

Mély tisztelettel vagyok a főtiszteletű és méltóságú Egyházkerületi közgyűlésnek

Debrecen, 1924 szeptember 11-én

alázatos szolgálója

Rózsa Sándor,

egyházkerületi és kollégiumi
pénztárnok.

Harangszentelés Kunhegyesen.

Folyó hó 14-én nagy napja volt a hevesnagy-kunsági egyházmegyébe kebelezett kunhegyesi református gyülekezetnek, mely nemcsak az egyházmegyének, hanem az egész egyházkerületnek egyik legvirágzóbb egyházközsége. Ekkor adták át rendeltetésének négy új harangjukat, melyekkel a világháborúban elrekviráltakat pótolták a hívek nagy lelki buzgósággal. Az ünnepélyes napnak különös fényt kölcsönözött dr. Baltazár Dezső püspök részvétele, ki Márk Endre egyházkerületi tanácsbíró, Futó András püspöki titkár és Baja Mihály debreceni lelkész kíséretében szombaton délelőtt Kisujszállásról kocsin tette meg az utat Kunhegyesig. A püspököt Kisujszálláson Török Imre esperes fogadta és üdvözölte a presbiterium élén, míg Kenderesen Győry Lajos lelkész, nyugalmazott esperes az iskolás gyermekek seregével a templom előtt üdvözölte. A kunhegyesi határba érkezőn, Fehér Pál tb. főszolgabíró köszöntötte szíves szavakkal, mire a lovas bandériumból és 35 kocsiból álló díszmenet megindult a község felé s harangzúgás között érkezett a központi református

iskola előtt felállított diadalkapuhoz, hol a községi előjáróság, élén Bakk Andor főszolgabíró az egyházi előjáróság élén pedig Józsa István főgondnokkal és Kota Gábor gondnokkal, Maklári Károly lelkészelnök fogadták meleg Istenhozottal. Szombat délután püspökünk generális vizitációt tartott. Másnap, vasárnap reggel 9 órakor kezdődött a templomi ünnepség. A hatalmas, kéttornyú híres templomnak még karzatai is tömve voltak áhítatos közönséggel. Mintegy 6000-re volt tehető a templomi hívek száma. Csomasz Dezső mezőtúri lelkész mondott szívből fakadó megnyitó imádságot. A kunhegyesi vegyeskar Csathó Gábor kántor vezetésével előadott gyönyörű karéneke közben lépett püspökünk a szószékre s mondott hatalmas, építő egyházi beszédet, melynek minden mondata kész bizonyágtétel volt, s melyet áhítatos figyelemmel, szomjas lélekkel hallgatott a hívek sokasága. Beszédét megható áldással zárta be püspökünk s a kar szép éneke és gyülekezeti ének rekesztette be a magasztos istentiszteletet. Utána az egyház tanácstermében diszpresbiteri ülést tartottak, melyen Márk Endre egyházkerületi tanácsbíró tejesztette elő a generális vizitáció eredményét s jelentésében minden tekintetben megnyugtató képét adta egy hatalmas, anyagilag és erkölcsileg virágzó gyülekezetnek. Majd az egyes testületek tisztelgő küldöttségét fogadta püspökünk, ki meleg hangu válaszával bilincselte le a tiszteletadókat, majd látogatásra indult a község előkelőségeihez s utána részt vett a Függetlenségi Körben tisztetere rendezett 250 terítéses pompás banketten. Délután a 4 órai vonattal püspökünk Márk Endr vel és Futó András titkárával visszaütazott Debrecenbe, az állomáshoz díszbandérium és az előjáróság s lelkes közönség kísérte.

Az ünnepély második része délután 4 órakor kezdődött a templomban és a világháborúban elesett hősök emlékeztetését szolgálta. A templom újból megtelt. Az előimádságot Baja Mihály debreceni lelkész mondotta, majd Török Imre kisújszállási esperes tartott szívekbe markoló s könynyekig megható emlékbeszédet a kunhegyesi 350 hősi halott felett.

A kunhegyesi református hívek elmélázó lélekkel hallgatták, mikor a harangok a hősök emlékére 15 percig zúgtak s ugyanakkor imádságos szívvel szoritotta meg egymás kezét a munkában és Isten szolgálatában egybeforrott két buzgó lelkipásztor: Makláry Károly és Masáth Ferenc, a kunhegyesi reformátusok messzeföldön tisztelt két derék papja. Áldott az Isten a magasságban.

Lelkészerterkezet és Kálvineumi ünnepély Battonyán.

A békésbányai egyházmegye lelkészegyesülete folyó hó 13-án szombaton és 14-én vasárnap lelkészerterkezetet és Kálvineumi ünnepélyt tartott.

Az értekezlet tárgyai voltak: 1. A vasárnapi iskola ismertetése id. Victor János minden lényeges pontra kiterjedő, alapos, szakszerű előadásában,

amelynek hallgatása is élvezetes volt a nagyszámúban összegyűlt érdeklődőknek is; 2. Népünk kulturális életének fejlesztésére irányuló törekvések, amelynek előadója Tantó József, a békésmegyei iskolánkívüli népművelődési bizottság titkára nagy lelkesedéssel, hazafiúi lángoló szeretettel ismertette teendőinket; 3. Az özvegy lelkésznék és nyugdíjas lelkészek segélyezésének égető problémájával Tereh Gyula hódmezővásárhelyi lelkipásztor, egyházmegyei pénztárnok foglalkozott s az értekezlet kimondta, hogy addig is, míg az egyetemes egyház megteszi kötelességét, kebelbeli özvegyeiről és nyugdíjasairól gondoskodnak; 4. A Téli Ujságot illetőleg Gönczy Béla felelős szerkesztő ismertette azt a kapcsolatot, amelybe a Keresztény Család és a Téli Ujság a közel-jövőben lépni fog; 5. A Leány-Kálvineum ügyét dr. Pallmann P. előadására méltóképpen karolta fel a konferencia; 6. A vasárnapi iskolai tanítás gyakorlati bemutatása id. Victor János vezetése és irányítása mellett mintaszerű volt.

A Leány-Kálvineum részére rendezett ünnepély szombaton délután fél hét órakor kezdődött a vilanyvilágítással felszerelt templomban, amely teljesen megtelt hallgatósággal. A közénekkel kezdődött és végződött szép ünnepélyen közreműködött a gyermek énekkar két ízben kedves énekszámokkal, Szabó Béla mezőhegyesi lelkipásztor buzgó, áhítatos imádsággal, Bognár Rezső hódmezővásárhelyi kántor két ízben hatalmas szóló-énekléssel, Tereh Gyula hódmezővásárhelyi lelkipásztor szépen átgondolt építő bibliamagyarazattal, dr. Erdős Károly nagy figyelemmel hallgatott előadással, Nádházy Bertalan helybeli lelkész eszméletető és serkentő beszéddel, Tóth József körösladányi lelkész, értekezlet elnök szép áldásmondással.

A vasárnap délelőtti templomi szolgálatot Bakó László szegedi lelkipásztor és Harsányi Pál esperes végezte. A rendezés munkája Nádházy Bertalané volt.

Halottaink

Mácsai Sándor

1885 május 20. — 1924 szeptember 19.

Annyiszor hallottuk, hogy kétségbevonhatatlan igazságnak hittük azt, hogy csakugyan nincs pótolhatatlan ember. Trónok borultak fel, világhírű emberek távoztak el kormányok éléről, vagy az életből s minden ment tovább zökkenés nélkül. S amikor e — bizonyára kétes értékű, mert a közhitelt és tekintélyt romboló ügyvélt-igazság mármár meggyökerezni látszott, villámcsapásként, váratlanul sújtott le ránk a gyász hír: Mácsai Sándor meghalt.

A halálhír döbbenetesen hatott ránk; hiszen nem volt beteg, akinek távozására elkészül az ember, nem volt oly magas korú, hogy számíthatni lehetett volna a végre. Este nyugodtan feküdt le s néhány óra múlva már nem volt az élők között. Ám az általános megilletődést mégsem a halálnak eme váratlan, de megnyugtató, mert nem szenved-

désekkel teljes módja keltette, hanem az a nagy kérdés: mi lesz már most? Az az ember, aki az állások és méltóságok fokozatán nem volt világszerinti kitűnőség, városunk egész zenekulturájának s mindenesetre énekügyének hordozója volt. S amikor itt hagyott bennünket, csak egyet éreztünk és ezt mindenki érezte: veszteségünk pótolhatatlan.

A boldogult 1858 május 20-án született Kabán. Gimnáziumi és theologiai tanulmányait a kollégiumban végezte, ahol mint főgimn. VII. osztályos tanuló 1875-ben tagja lett a Kántusnak, a következő évben protocantori tisztet töltött be a tenor II-nél. Képességeit kollegái felismervén, első éves theologus korában 1877-ben közfelkiáltással kántuspraesessé választották s ez maradt nemcsak tanulmányai befejeztéig, hanem holtáig. Az ének és zenetanításban elért sikereit az egyházkerület azzal méltányolta, hogy 1885-ben az énektanításra állandósította, majd részére az 1891—92. tanévtől a tanszéket is rendszeresítette.

Széleskörű munkásságát nehéz volna nagy vonalakban is feltüntetni, a Kántusnak magasba szárnyaló lelke, a Városi Dalegyletnek művészetre vivő mestere, a vaggongyári „Egyetértés” önképző-, dal- és zeneegyletnek létrehozója volt. Mindenütt áldásos és maradandó munkát végzett. A dal hatalmával egybeölelte az ifjút a vénnel, az előkelőt a munkással. Pártember sohasem volt, ezért békében élt mindenkivel s vele is mindenki; mindig munkálkodott, ezért becsülte, tisztelte mindenki.

Az iránta érzett osztatlan tisztelet abban mutatkozott meg legszebben és legimpozánsabban, hogy 16-án, kedden délután négy órakor a Nagytemplomot zsufolásig megtöltötte a végtisztesség tevők nagy száma. Oly nagy volt az egybegyűltek sokasága, mint a legnagyobb emberek legfényesebb temetésén szokott s oly mélységes részvét nyilvánult mindenfelől, mint az csakis azok iránt mutatkozik, akiket őszintén becsülnek és szeretnek.

Az egyházkerületi Elnökség az elhunytat a Kollégium halottjával nyilvánította. A Nagytemplomban a Kántus éneke és közének után dr. Erdős Károly lelkészkepzőintézeti igazgató imádkozott mélységes buzgósággal. Ezt követőleg a Városi Dalegylet énekelt meghatóan. A gyászmenet élén ment az „Egyetértés” fuvózenekara, amely azonban csak a temető kapujában játszotta el Bethoven gyászindulóját, utána a kollégiumi ifjú-ág és zászlók alatt a dalegyletek. A gyászkocsi után a családtagok, a kartársak és barátok nagy száma.

A sírnál az „Egyetértés” énekkarnak éneke után dr. Erdős Károly, Karai Sándor kollégiumi igazgató, Seres Béla szénior és dr. Balla Bertalan tb. városi tanácsnok búcsúztak tőle. Ezeket a beszédek jövő számunkban közölni fogjuk. A gyászbeszédek követő közének után a dalárdák és a Kántus éneke mellett hantolták el a dal mesterét.

A francia akadémia tagjait halhatatlanoknak nevezik. Kollégiumunknak több oly régi munkása volt és van, akik évtizedeken át dolgozva, nemzedékeket nevelve, mint az állandóság típusai,

szinte a halhatatlanság kifejezőiül látszanak a folyton váltakozó ifjúság előtt. E halhatatlanok közé tartozott Mácsai Sándor is örökös fáradhatatlanságával és soha nem lankadó lelkesedésével. S a kollégium halhatatlanai közé fog ő számíttatni mindaddig, míg a Kollégium áll s a Kántus dalol.

Különfélék

Új theol. magántanár. Ifj. Victor János budapesti helmissziói lelkész, ez iskolai évtől budapesti theol. tanár, a pápai theol. akadémián a bölcsészlet-neveléstudományi szakcsoportból folyó hó 2-án theol. magántanári képesítést nyert. A kiváló tehetségű és tevékenységű professzor munkáján sokasodjék meg az Úr áldása!

Pályázat alatt van a balatonkenesei egyház rendes lelkészi állása. A pályázatok szept. 28-ig Medgyasszay Vince espereshez küldendők, Lepénybe.

Hír szerint megszüntetik a nagyváradi és szatmári róm. kath. püspökségeket s Erdélyben két új görög katolikus püspökséget állítanak fel. A Vatikán a módosításokhoz hozzájárult.

Püspöki kanonika vizitációt tart Dr. Ravasz László dunamelléki püspök a solti egyházmegyében szept. 15—okt. 17-ig.

A sárospataki kollégium új tanévének megnyitása f. hó 10-én volt, amikor ünnepélyesen üdvözölték Deák Géza, Novák Sándor és Zeiles Lajos tanárokat, működésük negyedszázados fordulóján. Ad multos annos!

Egyházkerületi közgyűlés lesz Debrecenben szeptember 25-én, Miskolcon október 15-én.

Lelkészmeghívás. A szentpéterszegi gyülekezet augusztus 31-én Zitás István alsódobszai lelkészt hívta meg pásztorául. Szívből üdvözöljük.

Lelkészképesítő vizsgák voltak Debrecenben szept. 9. és következő napjain. Az első vizsgálaton 8 jelölt közül jelesen képesített Kiss György, Papp Kálmán Jenő és Seres Béla. A második vizsgálaton 11 közül jól képesítették hatan. Pót- és javító vizsgálat ideje 1925 február 9.

Kakszentmártonban augusztus 31-én volt ünnepélyes harangszentelés a környékbeli lelkipásztorok részvételével. A 145 kg. súlyú harang 26.000 leuba került.

A magyar római katolikusok XVI. országos nagygyűlése október 12—14-én lesz Budapesten. Az első napon eucharisztikus körmenettel.

A kecskeméti országos református jogakadémia ünnepélyes megnyitása szeptember 28-án lesz.

Magyarság című napilap tisztviselőknél kedvezményes előfizetési árt szab meg sőt a lap barátai ingyen is olvashatják azt. Kérjen erre vonatkozólag bizalmas felvilágosítást a kiadóhivataltól Budapest, VII., Miksa-utca 8.

Pályázat.

A szegedi református egyház a III. államsegélyes tanítói állásra pályázatot hirdet. Fizetés: államsegély, helyi hozzájárulás és lakbér. Kötelesek: díjlevél szerint. Pályázati határidő megjelenéstől 8 nap. B) listások, menekültek előnyben.

Pályázat.

A kisujzállási református egyház pályázatot hirdet lemondás folytán megüresedett egy, esetleg két fitanítói állásra. Fizetés: törvényszerinti. Kötelesség: az iskolaszék által időről-időre kijelölendő osztály, vagy osztályok tanítása, vasárnapi iskola vezetése. Pályázhatnak református vallású, okl. tanítók. Kereszlevéllel, oklevéllel, szolgálati bizonyítványokkal és kommunizmus alatti viselkedését igazoló bizonyítvánnyal felszerelt kérvények október hó 1-ig alulírott iskolaszéki elnökhöz küldendők. B) listára helyezett és zene és énektanításra képesített tanítók előnyben részesülnek.

Kisujzállás, 1924 szeptember 9.

Nagy István,
református lelkész,
iskolaszéki elnök.

Pályázat

a hajdunánási református egyházban nyugdíjazás folytán megüresedett III. számú nőtanítói állásra. Fizetés: törvényszerű. Kötelessége: osztályvezetés az iskolaszék határozata szerint. B) listások rendeltszerű előnyben. Egészségi állapot, kommunizmus alatti magatartás igazolandó. Hátáridő e sorok megjelenése után 8 nap. Azonnal elfoglandó. Pályázhatnak tanítónők.

Kolozsvári Mihály,
isksz. elnök.

FITTLER SÁNDOR

orgona-, orgonasíp- és harmónium készítő vállalata
PESTERZSÉBET, Erzsébet-u. 23.

Készít elsőrangú modern gépezetes és légnymású, tartós, nemeshangú

új orgonákat

művészi kivitelben.

Hadicélokra elrekvirált és egyéb

orgonasípok

speciális készítése és szállítás.

Vállalja régi orgonák légnymású rendszerre való átalakítását, kibővítését, javítását, tisztítását és szakszerű újra hangolását, valamint

orgonák évi jókarban tartását.**Villamos fűtató berendezések készítése.**

Szívó és nyomó rendszerű harmoniumok készítése, javítása és hangolása. — Minden munkáért jótállást vállalok. — Felvilágosítással, tervezettel és költségvetéssel készséggel szolgálok — Munkám szakszerű végzését és pontosságát több egyház ajánlólevelével tudom igazolni.

ALAPÍTATOTT 1910-BEN

Egyházkerületi elemi iskolai tankönyvek,

papírok, írószerek, tollak, tinták, ceruzák, kréták, palatáblák, szivacsok és minden egyéb iskolai író- és rajzeszközök óriási választékban kaphatók.

Irkák közül különösen ajánljuk a kiváló finom papíron készült és nagyon olcsó

4 és 6 lapos „**MÉLIUSZ**” irkáinkat.

ZSOLTÁRKIADVÁNYAINK

iskolai alakja minden kötésben kapható.

Kiadásunkban most jelent meg a zsinat által kötelező használatra elrendelt **Temetési énekek a magyar reformátusok használatára**

a zsinat által megállapított szöveggel és dallamokkal.

Ára kemény papírkötésben K 6000.—, félvászonkötésben K 8000.—. Továbbá

Temetési énekek a magyar hívek, énekvezérek, iskolák és dalos egyesületek használatára

a zsinat által megállapított szövegekkel és dallamokkal, vegyeskarra (orgona, harmonium, zongora) és férfikarra. Ára kemény papírkötésben K 12,000.—, félvászonkötésben K 14,000.—.

Tankönyvekből és írószerekből az egyházaknak és iskoláknak 10% engedményt adunk.

„MÉLIUSZ” könyvkereskedés, Debrecen.

Debreczen sz. kir. város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda vállalata.